

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Afghanistan 2001-2011 : gewapende interventie en staatsvorming in een fragiele staat

Wagemaker, A.J.E.

Citation

Wagemaker, A. J. E. (2012, October 25). *Afghanistan 2001-2011 : gewapende interventie en staatsvorming in een fragiele staat*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/20026>

Version: Corrected Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/20026>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/20026> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Wagemaker, Allard Jacobus Emile

Title: Afghanistan 2001-2011 : gewapende interventie en staatsvorming in een fragiele staat

Date: 2012-10-25

Woordenlijst

ANA: Afghan National Army, het Afghaanse regeringsleger.

ANBP: Afghan New Beginnings Programme is een demobilisatieprogramma dat van 6 april 2003 tot 30 juni uitgevoerd werd. De doelstelling was: "To decommission formations and units up to a total of 100,000 officers and soldiers in the process to collect and store and deactivate weapons currently in their possession in order to be able to reconstruct the Afghan National Army (ANA) and return those not required to civilian life". Onder ANBP werden 259 militaire en milite-eenheden ontmanteld en 63.380 voormalige strijders gedemobiliseerd, van wie er 55.804 gebruik maakten van de geboden re-integratiemogelijkheden.

ANDS: Afghanistan National Development Strategy is de hoeksteen in het Afghaanse ontwikkelingsbeleid, "a strategy for security, governance, economic growth and poverty reduction". De doelstelling is dat het ANDS, "represents the combined efforts of the Afghan people and the Afghan Government with the support of the international community to address the major challenges facing the country. To comprehensively address the security, governance, and development needs of Afghanistan, the government has developed the ANDS. The ANDS reflects the government's vision, principles and goals for Afghanistan which builds on its commitment to achieve the Millennium Development Goals by 2020 and the implementation of the Afghanistan Compact benchmarks. The strategy is based upon an assessment of current social and economic conditions; offers clear intermediate objectives; and identifies the actions that must be taken to achieve these national goals. The ANDS largely focuses on the next five years, but reflects Afghanistan's long-term goals which include the elimination of poverty through the emergence of a vibrant middle class, an efficient and stable democratic political environment and security throughout the country."

ANP: Afghan National Police, de Afghaanse nationale politie met politiecommandanten tot op districtsniveau.

AVR: Armed Violence Reduction programma's beogen gewelddadige incidenten terug te dringen door ervoor te zorgen dat er minder lichte wapens in omloop zijn. Dit soort wapens, beïnvloeden direct het welzijn van de bevolking en de gewelddadigheid in de samenleving. Randvoorwaarde voor het lokaliseren, innemen en vernietigen van deze wapens is vertrouwen in de handhaving van het geweldsmonopolie en waarborging van de persoonlijke veiligheid.

Bufferstaat is een "state or mini-complex within a security complex and standing at the centre of a strong pattern of securitisation, whose role is to separate rival powers" (Buzan en Waever 2003, 489). Zie verder insulator state.

COIN: Counterinsurgency is een lastig te definiëren begrip, volgens David Kilcullen een countainerbegrip (Kilcullen 2010, 1). De doelstelling er van is een opstand te bestrijden en de hearts and minds van de bevolking te winnen door het kweken van goodwill, om zo de opstandelingen (insurgents) van de hente isoleren – het vergt een lange adem. COIN bevindt

zich op het snijvlak van politieke en militaire inspanningen waarbij de militaire inspanningen ondergeschikt zijn aan de politieke. De militaire operaties in COIN worden in het lagere deel van het geweldsspectrum uitgevoerd – er is daarom een parallel met koloniale oorlogvoeringen en de Small Wars aan het einde 19^e eeuw en het begin van de 20^e eeuw. Onder westerse militairen is de Amerikaanse COIN-doctrinebundel FM 3-24 de gangbare.

Commandant is een gebruikelijke aanduiding in Afghanistan voor een krijgsheer. De typische Afghaanse commandant (krijgsheer) is echter nauwelijks te definiëren. Wel zijn er kenmerkende eigenschappen die overeenkomsten vertonen met de mafia: autonome macht, controle over een 'baseregion', het actieve gebruik van hard en soft power om de eigen positie te bestendigen en uit te breiden, groot vertrouwen in persoonlijke contacten en invloed op en in hun netwerk, en ten slotte een patrimoniale instelling. In het huidige Afghanistan zijn er vier archetypen van 'commandanten', die een patrimoniale keten van patroon-cliëntrelaties vormen: Rahbar, Djang salar, Qommandan en Qommandan-e mahali.

Dari is het Perzisch dat in Afghanistan wordt gesproken. Dari is een van de twee officiële talen (de andere is Pashto), de bestuurstaal en wordt door de meeste Afghanen gesproken.

DIAG: Disbandment of Illegal Armed Groups programma moest de leemtes in het DDR en SSR-proces opvullen en compenseren door een zo groot mogelijk aantal krijgsheren van hun 'legers' te ontdoen. DIAG richtte zich vanaf 2005 op illegale, bewapende groepen die gedefinieerd werden als: "[A] group of five or more armed individuals operating outside the law, drawing its cohesion from (a) loyalty to the commander, (b) receipt of material benefits, (c) impunity enjoyed by members, [and] (d) shared ethnic or social background."

DDR: Disarmament, Demobilization and Reintegration programma heeft als doel veiligheidsorganisaties terug te brengen tot de gewenste omvang en in overeenstemming met hun taken en de beschikbare financiële middelen. DDR is een ontwapeningsprogramma dat in combinatie met de SSR- en AVR-programma's moeten bijdragen aan het verkrijgen van een geweldsmonopolie, vreedzame conflict beheersing en het stimuleren van de solidariteit tussen groepen.

Deobani is een streng conservatieve islamitische stroming in (Noord-)India, Pakistan en Afghanistan. Het is ontstaan aan het einde van de negentiende eeuw in een madrasa (Darul Uloom) in de Indiaase stad Deobandi om de islam in Zuid-Azië te behoeden en te verspreiden. Saoedi-Arabië financierde de enorme groei van de Deobandi-madrasas in Pakistan vanaf de jaren '80 waarbij er aanvankelijk verband was met de strenge islamitische hervormingsprogramma's (hudood-ordonaties) van de Pakistaanse president Zia ul-Haq (1977-1988).

Djang-salar zijn de machtige krijgsheren die meerdere qommandans als patroon onder hun hoede hebben en over een leger van vertrouwelingen beschikken met een diversiteit aan wapens (inclusief vaak ook vliegtuigen, helikopters, artillerie en tanks) en voorraden om

eventuele reserve-eenheden (tijdelijk) in te zetten. Deze veelal conventioneel georganiseerde legers worden tegenwoordig vaak ingezet als beveiligingsbedrijf, waarbij de subeenheden toevertrouwd zijn aan de van hen afhankelijke commandanten. Djang-salar zijn veelal op nationaal niveau actief en proberen hun macht te legitimeren, bijvoorbeeld als gouverneur, parlementslid, minister of staatssecretaris.

Drone is een onbemand vliegtuigje.

Durand Line is de grens die tot stand kwam tussen Afghanistan en Brits-Indië met de ondertekening van een akkoord door Koning Abdur Rahman Khan en Sir Henry Mortimer Durand in november 1893. De grens met Pakistan is tot op heden niet door Afghanistan erkend.

FATA: Federally Administered Tribal Areas zijn de moeilijk toegankelijke tribale gebieden in Pakistan die grenzen aan Afghanistan. Ze hebben een grote autonomie onder de Pakistaanse grondwet, een erfenis van de regeling onder Brits-Indië.

Fiqh is de jurisprudentie van het islamitisch recht (sharia) en van de betekenis en uitvoering van islamitische rituelen.

Hadith is de erkende overlevering over de praktijk en de woorden van de profeet Mohammed. Het vormt samen met de openbaring in de Koran de bron van de sharia.

Hindu Kush is de bergketen in Noord-Pakistan en Afghanistan die het Indusbekken van de Amu Daryabekken scheidt. Er zijn tot toppen van meer dan 7.500 meter.

Insulator state is een, "state or minicomplex standing between regional security complexes and defining a location where larger regional security dynamics stand back to back" (Buzan en Waever 2003, 490). Een insulator state verschilt wezenlijk van een bufferstaat: "A state or mini-complex within a security complex and standing at the centre of a strong pattern of securitisation, whose role is to separate rival powers" (Buzan en Waever 2003, 489). Buzan en Waever karakteriseren Afghanistan als een insulator staat (Buzan en Waever 2003, 112): "[P]olitical turbulence and instability in Afghanistan will be a durable feature, sometimes muted by a weak central government, sometimes not. The divisions within the country run deep, and its warrior culture makes internal conflict frequent and easy to instigate. The various factions all have outside supporters in neighboring territories, where kin and substantial refugee populations are to be found."

ISAF: International Security Assistance Force is de door de VN in december 2001 opgerichte internationale troepenmacht om het vredes- en wederopbouwproces in Afghanistan te ondersteunen. Aanvankelijk was het mandaat beperkt tot Kaboel. In 2003 kwam het onder leiding van de NAVO. De troepenmacht verspreidde zich in de periode 2004-2006 geleidelijk over Afghanistan. In 2011 namen 48 landen deel aan ISAF met meer dan 132.000 troepen.

Jihad is de uitdrukkelijke inspanning van (gelovige) moslims om zijn geloof te verdedigen en te verdiepen. De Grote Jihad is de strijd om de eigen geloofspraktijk dichter bij het Woord van Allah te brengen. De Kleine Jihad is de strijd ter verdediging van het islamitisch grondgebied tegen ongelovige invallers of tegen afvallige heersers. Fundamentalisten ontwikkelden een (omstreden) theologie van de 'offensieve jihad' die verband houdt met hun politieke strijd: de strijd tegen imperia van ongelovigen die de moslimwereld bedreigen en die over ter wereld uitgevochten kan worden.

Jirga is een term uit het Pashtu die verwijst naar een raadsvergadering. Aan een jirga nemen volwassen mannen deel, waarbij ze zich laten leiden door de Pashtunwali, en nemen besluiten die de gemeenschap betreft waarin ze leven. Een jirga beslist doorgaans bij consensus. Een Loya Jirga is een grote, zeer uitgebreide, raadsvergadering met het karakter van een volksraadpleging. De twee kamers van het Afghaanse parlement dragen de naam van Wolesi Jirga (Raad van het Volk) en Meshrano Jirga (Raad van de Oudsten).

Khan betekent heerser of (stammen)leider, het is ook een titel die de Afghaanse krijgsheren zichzelf graag aanmeten.

Krijgsheer is in het Afghaanse geval een lastig te omschrijven verzamelnaam voor de nieuwe neo-patrimoniale 'klasse' in de samenleving: de 'commandanten'. Deze nieuwe klasse heeft kunnen gedijen in het vacuüm dat sinds de Sovjet interventie ontstond en nadat de Afghaanse overheid vrijwel ophield te bestaan. De grote macht van de commandanten werd mogelijk gemaakt door het gecompartmenteerde karakter van het land, de zelfvoorziening van de landsregio's, de afstand tot Kaboel, opkomende (ethno-nationalistische) sentimenten, het vluchten van de traditionele middenklasse (met ingrijpende gevolgen voor het bestuur van het land en de Afghaanse maatschappelijke ordening), de mogelijkheid grote sommen geld te verdienen in de informele economie en ten slotte de omvangrijke aanvoer van wapens, munitie en andere militaire steun. Dit soort (lokale en regionale) potentaten hebben baat bij anarchistische omstandigheden, waarin 'the rule of the gun' domineert. Ze kunnen gekarakteriseerd worden als roving bandits en stationary bandits.

Madrassa is een generieke term om islamitisch theologische of Koran onderwijsinstellingen aan te duiden. Het wordt zowel gebruikt voor dorpschooltjes waar alleen aan Koranrecitatie gedaan wordt, als voor islamitische universiteiten waar soms ook wereldlijke vakken gedoceerd worden. Tijdens de Afghaanse jihad tegen de Sovjet-Unie groeide het aantal streng fundamentalistische madrassa's in Pakistan. De meeste van deze madrassa's onderwezen een op de jihad gerichte versie van de islam, wat tegenwoordig het verwijt oplevert kweekscholen van gewapend extremisme te zijn.

Mudjahedin is een verzamelnaam voor de gelovigen die zich engageren in de jihad – in alle betekenissen van de strijd. In de context van Afghanistan verwijst de term initieel naar de gewapende strijders tegen de Sovjet interventie. De mudjahedin konden hun tactische overwinningen op de Sovjets (1979-1979) en president Najibullah (1989-1992) niet omzet-

ten in strategische winst wat leidde tot de burgeroorlog die startte in 1992. De positieve connotatie van de term wordt tegengesproken door de vooral bloedige en wrede strijd om Kaboel van 1992-1996. De huidige Afghaanse krijgsheren gebruiken de term *mudjahedin* vaak als geuzennaam.

NDS: National Directorate of Security is de Afghaanse nationale veiligheids- of inlichtingendienst.

OEF: Operation Enduring Freedom is de Amerikaanse militaire operatie met als doel de Taliban en Al Qa'ida te bestrijden. Het staat ook wel bekend als de 'Hunt on Bin Laden'; het verslaan van Al Qa'ida waarbij en passant het Talibanbewind uit Afghanistan verwijderd wordt en voorkomen wordt dat de Taliban opnieuw vaste voet onder de Afghaanse bevolking krijgt.

Pashto is een van de twee officiële talen in Afghanistan, de andere is Dari. Deze (moeilijke) taal wordt vooral onder Pashtunen gesproken. Het behoort tot een andere taalgroep dan het Dari wat de meeste Afghanen spreken. Overigens spreken de meeste Pashtunen zowel Pashto als Dari maar is er ook een aanzienlijk deel van de Pashtunen dat zelfs helemaal geen Pashto spreekt, verstaat of begrijpt.

PRT: Provincial Reconstruction Team is een samengestelde militaire eenheid die veiligheid biedt en helpt bij de wederopbouw van instabiele landen. De eerste PRT's ontstonden in Afghanistan eind 2001 of begin 2002, gevolgd door Irak in 2003. Een PRT heeft een kleine uitvalsbasis van waaruit een groep van zestig tot duizend of meer burgers en militaire specialisten hulp en wederopbouw projecten uitvoeren, alsook veiligheid (kunnen) bieden voor personen die betrokken zijn bij de hulp en wederopbouw activiteiten. Het doel van de (ISAF) PRTs is, "[to] assist The Islamic Republic of Afghanistan to extend its authority, in order to facilitate the development of a stable and secure environment in the identified area of operations, and enable Security Sector Reform (SSR) and reconstruction efforts" (ISAF 2008, 3).

Qommandan is een Afghaanse commandant (krijgsheren) die actief is provinciaal niveau. Veelal zijn het regionale 'strongmen', die als traditionele khans acteren en hun sociale of veelal meer etno-nationale netwerk mobiliseren om zich te handhaven en hun macht te vergroten. De qommandan heeft meerdere qommandan-emahali (cliënten) onder zijn hoede, die hij beschouwt als zaakwaarnemers in zijn 'base region'. Vaak legitimeert de qommandan zijn macht (tijdelijk), bijvoorbeeld als politiecommandant of provinciaal gouverneur. De qommandan is niet direct afhankelijk van de qawms, al besef hij terdege hoe belangrijk steun vanuit de eigen achterban is om zich te kunnen handhaven.

Qommandan-e mahali zijn de commandanten (krijgsheren) die hun macht ontleen aan hun rol en positie in een of meerdere qawms. Ze worden ingedeeld in de onderste laag van de commandantenklasse. Hun macht wordt traditioneel beperkt door de shura of jirga van de qawm en door zijn eigen patroon (qommandan). Zij zijn doorgaans de meer traditionele,

charismatische en plaatselijke leiders, die met een kleine militia zorgen voor de lokale veiligheid en het handhaven van de autonomie van de qawm. In vele gevallen is de qommandan-e mahali ook de leider van de qawm, of wel de sadr-e qawm (de 'big man' van de gemeenschap) of zelfs de kalan-e qawm (de geëerde en gerespecteerde leider van de gemeenschap).

Qawm is een antropologische term uit het Arabisch die een sociaal netwerk of grote familie aanduidt waarbinnen duidelijke sociale controle heerst en die als sociaal vangnet fungeert. Het woord qawm wordt echter niet overal als zodanig gebruikt; het concept wordt door vele bevolkingsgroepen met andere woorden beschreven. De qawms zijn gekoppeld aan een bevolkingsgroep, waardoor de aaneenschakeling van qawms een sterk etnisch netwerk vormt. Onder de Pashtunen is het idee van de qawm het sterkst en verankerd in de eigen 'etnische code' (Pashtunwali). Volgens Roy kan een qawm in het algemeen omschreven worden als, "a communal group, whose social basis may vary. It may be a clan (in tribal zones), a village, an ethnic group, an extended family, a professional group" (1990, 242). De groep heeft de karakteristieken van een "solidarity grouping [that] is able to penetrate to the very heart of the state" (Roy 1990, 25-26).

Rahbar zijn de machtigste Afghaanse krijgsheren, zoals Sayyaf, Hekmatyar en Khalili, die vooral op het politieke niveau actief zijn. Ze acteren veelal tevens als politiek- of partijleider en zijn vaak actief als parlamentslid, minister of staatssecretaris.

Roving bandits zijn "rulers without a realm of their own who use their armies to maximize their own incomes. In doing so, roving bandits are perpetually moving around, leaving a place after it is plundered" (Wilke 2002, 319-320).

Stationary bandits zijn alleenheersers en potentaten die heersen over een bepaald gebied, uit zijn op eigen gewin en continuïteit van hun macht. In de gebieden waar de stationary bandits heersen kent een vorm van bestuur dat als instrument gebruikt wordt om zijn heerschappij te handhaven en te versterken, gekenmerkt door de privatisering van de publieke macht en patrimonialisme. Het lot van de bevolking is grotendeels ondergeschikt aan de eigen doelstellingen van de stationary bandit.

Shura is een aanduiding voor een bijeenkomst, vergadering of raad waarbij meerderheidsbesluiten genomen door vaak een vertegenwoordigende vorm van bestuur. Deze vorm van bestuur en besluitvorming wordt vooral door niet-Pashtunen aangehangen en wordt nogal eens ten onrechte gebruikt als synoniem voor jirga.

SSR: Security Sector Reform draait om de hervorming van de veiligheidssector. Doel is moderne, effectieve en professionele veiligheidsstructuren – krijgsmacht, politie, justitie, inlichtingendiensten – op te bouwen die onder democratische en financiële controle van de staat functioneren en de bevolking vertrouwen heeft in de eigen veiligheidsstructuren – ze zijn er om hen te beschermen, niet om hen te onderdrukken.

